

Jazyk – Médiá – Text - Preklad II

Jozef Sipko, Filozofická fakulta PU, sipkojoz@unipo.sk

Daniela Slančová, Filozofická fakulta PU, daniela.slancova@unipo.sk

Martin Blaho, Filozofická fakulta PU, blahom@unipo.sk

Pod týmto názvom sa konala 4. novembra 2011 medzinárodná vedecká konferencia *Lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra excelentnosti* (LPTCE) pri FF PU v Prešove v rámci **Týždňa vedy a techniky** na Slovensku. Konferencia bola pokračovaním tých zámerov, s ktorými iniciátori LPTCE vyšli v minulom roku, aby koncom kalendárneho roka členovia výskumného tímu prezentovali vlastné výskumy vo zvolenej oblasti. Už pri vyhodnocovaní I. ročníka spomenutej konferencie jej účastníci konštatovali, že toto podujatie má svoje miesto v štruktúre vedeckých konferencií na FF PU, keďže je zamerané výrazne **multidisciplinárne**.

Pri doterajšom hodnotení celkových výsledkov LPTCE je zrejmé, že v jednotlivých vedeckých smerovaniach sa naši odborníci vedia presadiť na najvyššej medzinárodnej úrovni. Platí to v prvom rade o **sekcii detskej reči**, ktorú vedie **prof. D. Slančová**. V posledných rokoch významne na seba upozornil **tím masmediálneho výskumu pod vedením doc. J. Rusnáka**, ktorý okrem iného pravidelne organizuje samostatné medzinárodné vedecké konferencie o jazyku médií. Je zrejmé, že výskum masmediálnej komunikácie má aj u nás značné perspektívy. Dlhodobu na FF PU prebieha **fonologický výskum**, ktorého **priekopníkmi boli prof. J. Sabol a prof. J. Zimmermann**. Po odchode obidvoch vynikajúcich odborníkov do dôchodku sa pristupuje najmä k riešeniu personálnych otázok. Namiesto spomínaných odborníkov vedú fonologickú sekciu **doc. M. Bilá a Ing. Kraviarová**. V tejto súvislosti je naliehavou požiadavka, aby sa tradície fonologického výskumu na FF PU udržali na dosiahnutej úrovni a aby sa tento výskum rozšíril aj na ostatné naše filologické pracoviská. **Prekladateľsko-tlmočnický výskum pod vedením prof. A. Valcerovej a doc. Opalkovej** sa realizuje na všetkých katedrách jazykov, za relatívne krátky čas v rámci akreditácie bol u nás vytvorený doktorandský študijný program a získali sme právo na habilitačné a inauguračné konanie. **Lingvokulturologická sekcia pod vedením doc. Z. Malinovskej** sa vo svojom výskume sústreďuje na prezentáciu konkrétnej entokultúry prostredníctvom osobitostí jednotlivých textov, rôznych žánrov a jazykovo-komunikačných špecifik.

Za relatívne krátky čas členovia výskumného tímu LPTCE prezentovali výsledky svojej vedecko-výskumnej činnosti na mnohých domácich a zahraničných vedeckých konferenciách, v desiatkach štúdií a v piatich monografiách.

Žiada sa zdôrazniť, že projekt LPTCE je **regionálny** a okrem vyššie uvedených vedecko-výskumných smerovaní má plánované aj konkrétne aplikovateľné výstupy. V prvom rade sa to týka **tvorby sprievodcovských textov v rôznych jazykových verziách** o kultúrno-historických pamiatkach nášho Prešovského kraja, ktorý ich má v rámci Slovenska jednoznačne najviac. V najbližšom období sa musíme sústrediť práve na túto oblasť. Ponúka sa tu veľká možnosť využitia *Národného štipendijného programu SR*, v rámci ktorého je možné pozvať na vedeckú stáž zahraničných odborníkov, ktorí by garantovali vysokú jazykovú kvalitu podobných materiálov. Jeden z takých materiálov bol prezentovaný v ruskej verzii o hrade Šariš, ktorý vytvorila doc. N. L. Smirnovová z Jekaterinburgu. Okrem toho je tu reálna perspektíva **tvorby učebných textov takisto v cudzojazyčných verziách** o kultúrno-historických pamiatkach najmä Prešovského kraja.

Uvedené priority boli podčiarknuté aj na úvod našej vedeckej konferencie. Na konferenciu sa prihlásilo 43 odborníkov a aktívne vystúpilo 38 účastníkov, ktorí boli zadelení do troch sekcií.

V **lingvokulturologickej sekcii** bolo prednesených 13 príspevkov a ukázalo sa, že práve spomínaná **multidisciplinárnosť** je veľkým prínosom pri odborných hľadaníach a analýzach poznatkov z rozmanitých oblastí **ľudskej činnosti**. Odborník na architektúru,

muzikológ, literárny vedec, lingvista, translatológ a historik sa naozaj dokážu nielen počúvať, ale bohatá diskusia ukázala, že sa navzájom vo vlastnej odbornej profilácii aj výrazne potrebujú.

Z. Szatmári (Budapešť) vo svojom vystúpení prezentovala *Jazykový obraz Ruska v Maďarsku* za celé predchádzajúce tisícročie. Sústredila sa na kľúčové obdobia ako bolo XIV. storočie, r. 1848/49, I. a II. svetová vojna, r. 1956 a roky Gorbačovovej perestrojky, ktoré poskytujú bohatý jazykový materiál o zložitých rusko-maďarských kontaktoch. Na veľmi presvedčivom ilustračnom materiáli (dobové obrazy, plagáty, príslovia a porekadlá v maďarčine) je možné nájsť zdroje pre poučenie aj pre súčasníkov vo vzťahoch medzi národmi a štátmi.

N.D. Smirnovová (Jekaterinburg) v príspevku *Arkaim – osídlenie starovekých Slovanov* nás zoznámila s málo známymi historickými reáliami z oblasti Južného Uralu, kde bolo odhalené veľké nálezisko s vysoko rozvinutou civilizáciou z obdobia spreď takmer 4 tisícročí. Podobné nálezy rozširujú a objektivizujú naše poznatky o skutočných zdrojoch v tomto prípade slovanskej kultúry.

L. Guzi sa zamerail na lingvokulturologickú analýzu mena *Lenin* v súčasnom kontexte. Jeho príspevok *Good bye Lenin. Precedentné meno a jeho jazykové konotácie* presvedčivo hovorí o zákonitých transformáciách falošných hodnôt. *Večne živý Lenin* sa mení na zdroj rôznych jazykových hier a paródií.

J. Jambor predstavil *Prózu Melitty Breznikovej ako vnášanie svetla do tmy*. Súčasná rakúska autorka, ktorá je u nás takmer neznáma, napísala diela (*Polárna žiara*), v ktorých aj na pozadí reminiscencií s nacistickým režimom hľadá ponaučenie a ponúka na zamyslenie svoje umelecké podnety o riešení zložitých stránok ľudskeho napredovania.

Z. Malinovská ponúkla svoj pohľad na súčasnú francúzsku prózu v príspevku pod názvom *Sila románovosti – pohľad cudzinca na súčasnú francúzsku prózu*. Za dlhodobý výskum

francúzskej literatúry bola jej udelená cena rektora PU za r. 2010, keďže posledná jej monografia zaznamenala značný ohlas aj v zahraničí.

J. Drengubiak takisto predstavil súčasnú francúzsku literatúru prezentáciou príspevku *Kultúra v súčasnom francúzskom románe*. Ilustroval vybrané literárne spracované príbehy, v ktorých poukázal na zánik kultúry vidieka, na úpadok rodiny, na zložitý vzťah k cudzincom. Ide o negatívne prejavy súčasnej civilizácie, ktoré majú už globálny rozmer.

K. Kupčihová, hoci nie je literátka, cez francúzsku literatúru skúma osobitosti súčasného francúzskeho jazyka v konkrétnej autorskej realizácii. Zvlášť

zaujali jej rozbery tých lingvokultúrnych rozdielov, ktoré existujú medzi tzv. metropolitnou francúzštinou a francúzskym jazykom v kanadskom Quebecu.

E. Dušenková predstavila *Fenomén secesnej architektúry* vysoko odborným opisom *Bosákovej banky*. Táto známa a pôsobivá architektonická pamiatka na konci Hlavnej ulice v Prešove mala veľmi zložitý osud a dokonca hrozila jej likvidácia. Len vďaka propagácii jej hodnôt aj diplomantmi našej fakulty stojí dodnes.

M. Gavurová podala presvedčivý rozbor osobitostí prekladu z angličtiny do češtiny a slovenčiny v príspevku *Prekladová transformácia lingvokultúram v eseji Virginie Woolfovej a Room on One's Own*. Na viacerých príkladoch z anglickej kultúry poukázala na nevyhnutnosť priblížiť čitateľovi v cieľovom jazyku pôvodné reálie aj cez komentáre.

N. Lambertová (Košice) poukázala na silu umeleckého slova pri správnom výbere textov pre deti. Využila na to knihu *L.N. Tolstoj – Čítanie na každý deň*, ktorú z ruského originálu *Krug čtenija* sama preložila! Viaceré ukážky z nej potvrdili veľkosť ducha Tolstého a trvalé hodnoty, ktoré krásne a hlboké umelecké obrazy zanechávajú od malička v každom človeku.

N. Hanudelová na základe vlastného výskumu karpatského regiónu v príspevku *Hudobný nástroj – ľudová terminológia* ilustrovala celý rad hudobných nástrojov, analyzovala ich názvy, etnokultúrnu jedinečnosť a jazykovú nepreložiteľnosť.

I. Hostová hľadala a analyzovala špecifiká pri preklade poézie. Jej príspevok *Medzi dvoma zrkadlami* názorne a presvedčivo ukázal, ako zložito je nachádzať prekladateľské ekvivalenty nielen pri preklade názvov konkrétnych reálií, ale najmä pri preklade poetických obrazov.

J. Sipko využil 20. výročie podpísania zmluvy a zániku ZSSR na analýzu príčin tejto významnej udalosti. V príspevku *Fragmenty jazykového obrazu rozpadu ZSSR* prostredníctvom vybraných jazykových jednotiek hľadal príčiny v pôsobení univerzálnych zákonov na spoločenské procesy.

V ďalšej sekcii, ktorá bola venovaná problematike **translatológie** a **výskumu masmédií**, vystúpili 13 odborníci z týchto oblastí. Bolo naozaj zaujímavé sledovať najmä diskusiu, do ktorej sa aktívne zapájali všetci prítomní, pričom neraz bola tak silná na intenzite a produktivite, že bolo prakticky nemožné dodržať časový harmonogram konferencie. Vo viacerých prípadoch sa deklarovalo, že takéto stretnutie na odbornej a vedeckej úrovni obohacuje novými pohľadmi a poznatkami všetkých zúčastnených. Keďže sa na úrovni

jednotlivých filologických pracovísk konajú samostatné podujatia (konferencie, semináre, prednášky), ktoré sú ale do značnej miery úzko špecializované na jednotlivé oblasti výskumu, ktorým sa dané tímy venujú, má takéto podujatie prínos práve v určitej konfrontácii a integrácii jednotlivých pohľadov na často spoločné témy. V tomto prípade sa spolu stretli anglista, germanista, rusista, ukrajinista, romanista, bielorusista a odborníci na výskum masmédií.

J. Kredátusová sa vo svojom príspevku pod názvom *Odborný preklad v praxi. Ako koncipovať učebnicu z odborného prekladu* venovala problematike výučby odborného prekladu v praxi na slovensko-ukrajinskom materiáli.

M. Fedorko prezentoval príspevok *Kognitívna paradigma v translatológii*, kde objasnil prístupy v translatologickom výskume, ktoré sa zameriavajú na popis a analýzu kognitívnych operácií odohrávajúcich sa pri procese translácie, cieľom ktorých je formulovanie stratégií na zefektívnenie a automatizáciu translácie v procese tlmočenia.

D. Vojtek poukázal na problematické miesta projektu translatologického slovníka z pohľadu romanistu, ktorý je jedným z ústredných projektov prekladateľsko-tlmočníckej sekcie LPTCE. V príspevku *Niekoľko poznámok k tvorbe translatologického slovníka LPTCE* načrtol potrebu hlbšej diskusie a zintenzívnenia spolupráce na tomto projekte.

V. Liashuk vo svojom príspevku *Специфика перевода с близкородственных языков* analyzovala a porovnávala prekladové varianty umeleckej literatúry – poézie v bieloruskom, ruskom, ukrajinskom a slovenskom jazyku.

J. Rusnák vo svojom vystúpení *Od textov k textúram, od predstavovania k predstaveniu: úvahy o súčasných trendoch v tvorbe a recepcii obsahov elektronických médií* analyzoval premeny v tvorbe a recepcii súčasných obsahov elektronických médií s dôrazom na fungovanie osobitných útvarov – tzv. mediálnych textúr.

M. Kášová zaujímavým spôsobom poukázala na to *Ako presviedča politická reklama?* Na bohatom praktickom materiáli prezentovala najrozšírenejšie stratégie v procese persúázie v oblasti vrcholovej, ale aj regionálnej politiky a konfrontovala pojmy ako politická reklama a propaganda.

A. Takáč sa vo svojom príspevku *Prezentácia zobrazených vzorov v masmédiách* pozastavil nad zmenami, respektíve vytrácaním sa identifikačných vzorov v súčasných médiách. Konfrontoval vzory prezentované médiami a literatúrou v minulosti a súčasnosti vo vzťahu k aktuálnym hodnotovým posunom spoločnosti. V súvislosti s hľadaním vzorov pre deti rozoberal potrebu mediálnej výchovy.

P. Oborník prezentoval zaujímavý analytický pohľad na videoklip ako mediálny produkt a vo svojom príspevku *Reprezentácia identity v hudobnom videoklipe* poukázal na jeho vplyv na formovanie identity mladej generácie ako jeho hlavnej cieľovej skupiny.

M. Bočák sa zamyslel nad tým, aký je status čoraz frekventovanejšieho slovného spojenia mediálny diskurz v mediálnych štúdiách, ako aj v médiách samotných. Vo svojom príspevku *Diskurz – koncept kritický: nereflektované riziká používania výrazu mediálny diskurz* naznačil možné riziká „samozrejmosti“, s akou sa s pojmom pracuje, a poukázal na to, že nereflexívne chápanie mediálnej produkcie ako jednoliateho diskurzu zahmlieva fakt, že médiá v skutočnosti nadväzujú na iné diskurzy, ktoré ich ideologicky formujú.

M. Ferencík prezentoval problematiku elektronickej krajiny (e-krajiny) ako osobitného semiotického priestoru: *Indexikalita v elektronickom médiu: e-krajina ako špecifický semiotický priestor*, ktorý sa tvaruje z inventárov prostriedkov semiotických systémov rôzneho druhu, funkcie a zložitosti.

E. Milec sústredil svoju analytickú pozornosť na športové rubriky internetových portálov slovenských mienkotvorných denníkov SME a Pravda. V príspevku *Analýza športových rubriek internetových verzií mienkotvorných denníkov SME a Pravda* konfrontoval fakty o konkrétnych športových udalostiach či športovcoch a športovkyniach s tým, ako boli prezentované v jednotlivých médiách; na konkrétnom materiáli prezentoval pozície, z ktorých jednotlivé internetové portály uchopujú šport.

E. Charfaoui vo svojom vystúpení na tému *Výučba odborného ruského jazyka na vysokých školách ekonomického zamerania* informovala o súčasnom stave výučby odbornej ruštiny na nefilologických fakultách na Slovensku a konfrontovala tento stav s obdobnými pracoviskami v zahraničí (Maďarsko, Rakúsko, Česko) prioritne v oblasti vydávania a používania odbornej literatúry.

M. Blaho poukázal na *Vplyv masmédií na formovanie jazykového obrazu Ruska na Slovensku*. Demonštroval na konkrétnych jazykových konštrukciách negatívne i pozitívne vplyvy mediálneho textu na obraz Ruska, ruskej kultúry v kognitívnej oblasti, prioritne u mladej generácie.

Zasadnutie v **jazykovej časti** konferencie malo pomerne malú účasť, čo bolo citeľné zvlášť na popoludňajšej časti rokovania, keď tri z prihlásených účastníkov napokon nevystúpili. Prvá časť bola celá venovaná problematike výskumu detskej reči.

J. Kesselová a **S. Zajacová** v príspevku *Vývin narácie detí predškolského veku* predstavili výsledky kolektívneho výskumu naratív, ktorý je súčasťou medzinárodného projektu a zároveň predstavuje jeho ďalšie

rozvíjanie smerom k deťom hovoriacim po slovensky vo veku 3 – 6 rokov. Ukázali na vývinovú líniu naratívnych schopností detí vo vzťahu k vývinu reči i vo vzťahu k vývinu príbehovej štruktúry.

D. Slančová a **S. Kapalková** nadviazali na predchádzajúci príspevok aplikačnou časťou *Narácia ako prostriedok hodnotenia vývinu detskej reči*, smerujúc k riešeniu otázky, či sú rodičia schopní reflektovať úroveň narácie svojich detí. Ak by sa ukázalo (a prvé výsledky

nasvedčujú, že je to tak), že áno, potom by sa hodnotenie naratív, ktoré predstavujú výrazný medzník rečového vývinu po treťom roku veku dieťaťa, mohlo stať súčasťou testu komunikačného správania detí vo veku nad 36 mesiacov.

A. Brestovičová v príspevku *Charakteristika substantív v reči matiek orientovanej na dieťa* ukázala na vysokú mieru prediktability spôsobu komunikácie matky s malým dieťaťom v predverbálnom období. Na pozadí exaktných údajov o frekvencii lexiky získaných z výskumu autentického materiálu prezentovala sémantický a pragmatický charakter substantív v reči matiek orientovanej na dieťa.

A. Kytiková (*Priestor a čas v ontogenéze reči*) pozorovala vývin sémantických kategórií spojených s priestorom a časom v longitudinálnych záznamoch rečového prejavu jedného dieťaťa.

J. Dudášová-Kriššáková (*Fonologický systém spisovnej češtiny z typologického hľadiska v širšom kontexte západoslovanských jazykov*) rekapitulovala názory na fonologický systém súčasnej češtiny.

A. Džambová, M. Bilá a A. Kačmárová v príspevku *Fonetické a syntaktické aspekty mediálneho dialógu* predstavili výsledky exaktného merania a štatistického vyhodnocovania trvania pauzy rozličného typu v časti jednej epizódy amerického sitcomu Friends a v jeho nemeckej a slovenskej mutácii. Poukázali na podobnosti a rozdiely v jednotlivých jazykoch a sústredili sa aj na zastúpenie vybraných typov syntaktických konštrukcií.

M. Kraviarová (*Akustické vlastnosti farby hlasu skúmané artikulačnou syntézou*) ukázala na možnosti špecifického programu zameraného na syntézu hlasu, a to tak vo vedeckom výskume, ako aj v praktickom využití.

M. Imrichová (*K problematike normatívneho textu*) prezentovala niektoré výsledky zo systematického výskumu právnych textov a sústredila sa na gramatickú charakteristiku textu Občianskeho zákonníka.

Rokovanie jazykovej sekcie uzavrela svojím vystúpením lektorka bulharského jazyka D. **Georgieva Daskalova**, ktorá sa venovala špecifikám intertextovej referencie.

„Tento článok bol vytvorený realizáciou projektu *Dovybavenie a rozšírenie lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra*, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.“